

Media ohittaa "toisen"

SUOMEN MEDIATUTKIMUS ETNISYYDESTÄ,
RASISMISTA JA MAAHANMUUTOSTA

Tässä katsauksessa esittelen ja arvioin Suomessa tehtyjä mediatutkimuksia, joissa etnisyyden, rasismi tai maahanmuutto on keskeisenä teemana. Yhtäältä piirrän kuvan tutkimuksen tilasta: mitä on tehty ja miten, mitä alueita on jäänyt hämärään? Toisaalta käyn läpi tulkintoja ja hahmotan vastausta kysymykseen: miten media suhtautuu etnisyyteen, rasismiin ja maahanmuuttoon? Keskityn tutkimuksen nykytilaan, joten olen tarkastellut aineistoa vuosilta 1995-2000.

Suomi alkoi 1980-luvun puolivälissä muuttua maastamuuttomaasta maahanmuuttomaaksi. Siirtolaisia ja heidän lapsiaan on Suomessa eurooppalaisittain vähän, esimerkiksi ulkomaalaisia on vain 1,7 prosenttia väestöstä. Muutos 1990-luvulla oli kuitenkin tuntuva: ulkomaalaisten määrä nelinkertaistui Suomessa 1990-luvun aikana. Ulkomaalaiset ovat asettautuneet lähinnä Etelä-Suomen suurimpiin kaupunkeihin ja niissä joillekin lähiöalueille. Helsingissä ulkomaalaisia on 4,7 prosenttia asukkaista. Vantaalla luku on 3,2 prosenttia, mutta Hakunilan lähiössä se on suurempi, 4,8 prosenttia. Turun Lausteella ulkomaalaisten osuus on suurin, 15,6 prosenttia.

Valtaosa ulkomaalaisista asuu pääkaupunkiseudulla, jossa sosioekonominen jako asuinalueiden välillä on korostunut vuosikymmenen lopulla. Kortteinen ja Vaatovaara (1999) huomauttavat, että 1960-luvulta alkanut sosioekonomisen kuilun pieneneminen pysähtyi 1990-luvun laman aikana. Työttömyys keskittyi tuolloin Pohjois- ja Itä-Helsinkiin, jossa asuu valtaosa EU:n ulkopuolisista kansalaisista. Vaikka ulkomaalaisten osuus onkin keskimäärin pieni, Pohjois- ja Itä-Helsingin lähiöissä on kerrostaloja, joissa kolmasosalla asukkaista on EU:n ulkopuolinen passi.

Rasismi ja ennakkoluulot ovat nousseet samaan aikaan ulkomaalaisten määrän kanssa. Laman aikana asenteet maahanmuuttajia ja muuta erilaisuutta kohtaan olivat kielteisimmillään (Jaakkola 1999), mutta tilanne ei ole laman jälkeen palautunut sitä edeltäneelle tasolle. Rasismi ja ennakkoluuloisuus näyttävät vähentyneen vain hieman, vaikka talous onkin kohentunut. Asenteet siirtolaisia kohtaan kuitenkin vaihtelevat: Jaakkolan (1999, 83) asennetutkimuksessa näkyy selkeä etninen hierarkia. Somaleihin suhtaudutaan kaikista kielteisemmin: 68 prosenttia suomalaisista vastustaa somalien Suomeen muutttoa. Muita hierarkian häntäpäässä olevia ovat "arabit, venäläiset, kurdit, turkkilaiset, marokkolaiset ja mustat afrikkalaiset". Norjalaisiin, inkerinsuomalaisiin, englantilaisiin ja tanskalaisiin taas suhtaudutaan myönteisimmin.

Etnisten suhteiden ja median tutkimuskenttä etsii muotoaan

Yhteiskunnallinen konteksti on siis tässä suhteessa muuttunut ja muuttuu koko ajan. Miten mediatutkimus on reagoinut muutokseen? Mika Helander (1999, 27) kuvaa koko etnisten suhteiden tutkimuskenttää Suomessa varsin kehittymättömäksi, "tutkimuskentän vakiinnuttamiseksi" (establishing the field). Mediatutkimus näyttää tässä joukossa verrattain keskenkasvuiselta: vuosilta 1991-1996 kansallisbibliografia Fennicasta ja kotimaisten aikakauslehtien artikkelihakemisto Artosta löytyi vain 15 tieteellistä tutkimusjulkaisua, joissa käsiteltiin sekä mediaa että etnisiä suhteita. Eiten Suomessa on tutkittu kaksi- ja monikielisyttä, koulutusta, etnisten ryhmien historiaa sekä kulttuuria. Yhteiskunnalliset kysymykset, esimerkiksi kansainvälisessä tutkimuksessa paljon huomioitua valtasuhteisiin liittyvät teemat ovat kiinnostaneet vain vähän suomalaisia tutkijoita 1990-luvun alussa. (Helander 1999, 15.)

Suomalaisten asenteet jakautuvat niiden mielikuvien mukaan, joita erilaisista etnisistä ryhmistä on. Tutkimuksissa näkyy myös etninen hierarkia, joka kuvastaa, keitä yhteiskunta pitää tärkeinä tutkimisen arvoisina ihmisinä. Etnisiä suhteita käsittelevä tutkimus on ollut vuosina 1991-1996 kiinnostunein suomenruotsalaisista, saamelaisista ja suomalaisista. Vaikka Helanderin tutkimuksen ajankohtana maahanmuuttajien määrän kasvu oli vasta alussa, perspektiiviä antaa vertaus yli 500 vuotta Suomessa asuneeseen vähemmistöön, romaneihin. Heitä on tutkittu yhdeksän kertaa vähemmän kuin suomenruotsalaisia. (Helander 1999, 19.)

Etnisiä suhteita ja mediaa käsitteleviä tutkimusjulkaisuja on kuitenkin ilmestynyt yhä enemmän 1990-luvun puolen välin jälkeen. Ensimmäiset väitöskirjat ilmestyivät tänä vuonna, mutta niiden aineistot ovat lähes kymmenen vuoden takaa. Pekka Kuusisto (2000) tarkastelee väitöskirjassaan Britannian ja Suomen valta-alehtiä syksyltä 1991 ja Sari Pietikäinen (2000) analysoi Helsingin Sanomien uutisointia vuosina 1985-1993. Kiinnostavaa on, että avaus aihealueen väitöskirjoihin on tehty kielitieteen näkökulmasta. Toisaalta, diskurssianalyttinen lähestymistapa on muissakin eurooppalaisissa tutkimuksissa ollut suosittu. Samoin molemmissa tutkimuksissa aineisto rajautuu sanomalehtiin, mikä on ollut trendinä aihepiirin pienemmissäkin tutkimuksissa.

1990-luvun lopulle saakka etnisyys, rasismi tai maahanmuuttoteema on ollut enimmäkseen yksittäisten tutkijoiden aktiivisuuden varassa. Nyt vuosituhannen vaihteessa näkyy lisäksi, että instituutioissa on tiedostettu tutkimuksen tarve. Euroopan unioni on perustanut vuonna 1999 Wieniin rasismin seurantakeskuksen (EUMC) ja nyt se perustaa kaikkiin jäsenmaihiin alueelliset keskuskeskukset (ks. RAXEN-tietokanta). EU:n tavoitteena on monitoroida yhteiskunnan eri alueita, kuten työmarkkinoita ja mediaa. Vaikka EU-projektin pää-ajatuksena on tuottaa virkamiehille ja päättäjille tietoa rasismista, tutkijatkin hyötyvät rahoitusmahdollisuuksista. Suomessa mediaa ovat monitoroineet Journalismin tutkimusyksikkö Tampereen yliopistossa sekä Etnisten suhteiden ja nationalismin tutkimusyksikkö (CEREN) Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanissa. Ensimmäiset raportit julkaistiin vuonna 2000 (Raittila & Kutilainen 2000 ja Sandlund et al. 2000). Toinen institutionaalinen avaus on Suomen Akatemia käynnistämä tutkimusohjelma SYREENI, "Syrjäytyminen, eriarvoisuus ja etniset suhteet Suomessa". Ohjelmaan valituista hankkeista ei kuitenkaan yksikään ollut nimenomaan mediaa tarkasteleva.

Monitorointitutkimus on ensimmäinen Suomessa tehty laajamittainen määrällinen tutkimus siitä, miten media kohtaa maahanmuuttajat ja etniset vähemmistöt. Ensimmäisessä otoksessa on 16 suomenkielistä ja 13 ruotsinkielistä sanomalehteä. Aiemmissa tutkimuksissa yksittäiset tutkijat ovat tehneet myös määrällistä luokit-

telua laadullisen tutkimuksensa taustaksi (esimerkiksi Rekola 1996). Pääosin tutkimus on ollut metodiselta luonteeltaan diskurssianalyttistä tekstintutkimusta Teun van Dijkin (1991) ja Norman Fairclough'n (1995) tyyliin.

Hallitsevat teemat: viranomaiset, ongelmat ja suhde suomalaisiin

Suomessa vuosina 1995-2000 tehdyt sekä määrälliset että laadulliset tutkimukset kuvaavat mediaa melko yhtäläisin huomioin. Avointa rasismia ja provokatiivista kielenkäyttöä ei esiinny varsinaisessa uutis- ja ajankohtaisaineistossa. Sen sijaan yleisönosastoissa ja verkkournalismin interaktiivisuutta korostavissa lajityypeissä, esimerkiksi mielipidekyselyissä, saattaa näkyä kärjekkäämpää kieltä (Horsti 2000a). Julkisen Sanan Neuvosto pitää linjanaan, että näissä lajityypeissä sallitaan mieluummin kärjekkäätkin mielipiteet kuin hiljaisuus. Neuvosto kuitenkin korostaa, että vastapainoksi on julkaistava myös toisenlaisia mielipiteitä (Mäenpää 2000, vrt. Helminen 1996).

Tutkimuksissa kuitenkin kritisoidaan mediaa hienovaraisemmista syrjinnän muodoista, joilla toiseutta tuotetaan ja ylläpidetään. Syrjintää tuotetaan journalismin käytännöissä ja kielenkäytössä. Esimerkiksi etniset vähemmistöt esiintyvät harvoin varteenotettavina lähteinä ja puhujina heitä koskevassa uutisoinnissa. Lisäksi vähemmistöt esiintyvät useimmiten negatiivisessa kontekstissa: rikosten, ongelmien ja "perusteettoman" turvapaikan haun yhteydessä. Hiljaisuus on suomalaisen median ongelma, ei näkyvä tai hyökkäävä rasistisuus.

Lisäksi media usein keskittyy hyvin toimeentuleviin suomalaisiin. Vaikka aihe vaatisi tai mahdollistaisi muutkin näkökulmat, vain valtaväestön näkökulma on vallittu. Sen sijaan, että tiedotusvälineet kertoisivat vaikkapa turvapaikanhakijalle relevanteista asioista hänen näkökulmastaan, ne keskittyvät suomalaisiin. Esimerkiksi tyypillistä on paneutua siihen, mitä suomalaiset ajattelevat "toisesta", tai siihen, mitä "toinen" ajattelee Suomesta ja suomalaisista. "Mitä ajattelet Suomesta?" tai "miten pärjää Suomessa?" ovat useimmin kysytyjä kysymyksiä. Näin valtaväestö tarkasteleekin itseään etnisestä peilistä. Esimerkiksi ruotsinkielisellä lehdistöllä on tapana esittää ruotsin kieli hyvin myönteisessä valossa, kun se esittelee ulkomaalaisten kielten opiskelua. Suomen kieli taas näyttäytyy teksteissä vaikeana ja epämiellyttävänä (Korkman 2000).

Tyypillisimmät teemat, joiden yhteydessä etniset vähemmistöt mediassa esiintyvät edustavat viranomaisten näkökulmaa tai negatiivista kontekstia. Viranomaisten toimet, laki, suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin, etnisten vähemmistöjen aiheuttamat ongelmat ja turvapaikan haku ovat olleet keskeisiä teemoja syksyllä 1999. Etnisiin vähemmistöihin kohdistettu syrjintä tai väkivalta oli myös jonkun verran esillä, mutta kuten taulukosta 1 näkyy, ei kuitenkaan hallitsevimpia teemoja. (Raittila & Kuttilainen 2000, 24.)

Taulukko 1. Hallitsevat teemat syksyllä 1999

Aihe	Keskeinen aihe jutussa	Keskeinen aihe otsikossa
Laki ja viranomaistoimet	294	187
Etnisten vähemmistöjen aiheuttamat ongelmat/väkivalta	109	53
Yhteiskunnan/ kansalaisten suhde etnisiin vähemmistöihin	95	71
Etnisiin vähemmistöihin kohdistunut syrjintä/väkivalta	82	46
Turvapaikanhakijoiden pyrkiminen Suomeen	72	70
Suvaitsevaisuustoiminta	32	29
Vähemmistöihin kuuluvien menestystarinat	27	8
Kaikki tutkimuksessa olleet jutut	907	906

(Raittila & Kuttilainen 2000, 24.)

Teemojen osalta uutisointi ei näytä muuttuneen 1990-luvun loppupuolella, kuten vertailu taulukkoon 2 osoittaa. Vertailuaineistoa tarjoaa Rekolan (1996, 41) tutkimus, vaikkakin siinä teemat on luokiteltu eri tavoin. Hän on tarkastellut yhdeksää sanomalehteä sattumanvaraisesti valittuina seitsemänä päivänä helmi-maaliskuussa 1995. Ainoa selkeä ero on turvapaikanhakijoiden saapuminen maahan, mikä nousee otsikoihin ajoittain, ei päivittäin. Raittila & Kuttilaisen (2000) aineistossa näkyy Slovakian ja Puolan romanien turvapaikanhaku kesällä 1999 ja siihen liittyvät viranomaistoimet.

Taulukko 2. Aiheet otsikoissa ja ingresseissä vuonna 1995

Rikos, uhka, onnettomuus, ongelma tai ristiriita	40
Viranomaistoiminta, politiikka	29
Uskonto, kulttuuri, elämäntapa	23
Vähemmistöjen henkilökohtaiset kokemukset	21
Suvaitsevaisuus ja hyväntekeväisyys	19
Vähemmistökuuluisuudet ja julkisuuden henkilöt	11
Vähemmistöt yhteiskunnassa ja politiikassa	8
Turvapaikanhakijoiden tulo	6
Kaikki jutut yhteensä	57

(Rekola 1996, 41.)

Tyypilliset tavat kehystää: maahanmuuttajat yhtä massaa - venäläiset yhtä mafiaa

Monitorointitutkimuksen yksi kiinnostavimmista tuloksista on yhteys teeman ja kansallisen tai etnisen alkuperän välillä. Kun jokin ryhmä assosioidaan toistuvasti tiettyyn teemaan, syntyy helposti stereotyyppinen kuva. Vaikka yksittäiset jutut ei-

vät rakentaisikaan toiseutta, toistuvat tematisoinnin käytännöt saattavat helposti tuottaa negatiivista kuvaa. Esimerkiksi venäläisten ja virolaisten mediakuva näyttää Raittila & Kutilaisen (2000, 38-39) analyysin perusteella hyvin kielteiseltä. Venäläisiä ja virolaisia asuu Suomessa kohtalaisen paljon: yli 16 000 venäläistä ja yli 10 000 virolaista (Väestörekisterikeskus 2000). Näinkin näkyvästä ryhmästä ei kuitenkaan uutisoida juuri muuta kuin rikollisuuteen viittaavaa. Noin joka toisessa jutussa, joissa käsiteltiin ulkomaalaisten tai etnisten vähemmistöjen aiheuttamia häiriöitä ja väkivallantekoja valtaväestöä kohtaan, syyppäänä olivat venäläiset tai virolaiset. Lisäksi venäläisten ja virolaisten kohdalla media intoutui käyttämään järjestäytyneeseen rikollisuuteen viittaavia käsitteitä, kuten *venäläistä mafiaa*.

On totta, että venäläiset ovat tehneet ulkomaan kansalaisista eniten rikoksia. Vuonna 1996 venäläiset tekivät 4529 rikosta ulkomaalaisten 8965:ta rikoksesta. On kuitenkin mielenkiintoista huomata, että näistä rikoksista vain 188:ssa tekijä asui Suomessa, valtaosa oli tällä turistina olevien venäläisten rikoksia. Sama pätee muihinkin ulkomaalaisten tekemiin rikoksiin: Suomessa asuvat tekevät vain 13 prosenttia niistä. (Streng 1998.) Mutta, kun media uutisoi venäläisestä mafiaa ja virolaisesta huumeliigasta toistuvasti, naapurin venäjänkielinen nimi saattaa alkaa tuntua uhkaavalta.

Venäläisiä ja virolaisia lukuun ottamatta monitorointitutkimuksen aineistosta ei juuri nouse esiin muita ryhmiä. Media käsittelee ulkomaalaisia ja etnisiä vähemmistöjä rutiininomaisesti yhtenä massana. Abstrakti käsittelytapa paljastaa viiranomaislähteiden käytön. Siirtolaisten käsittely numeromassana etäännyttää ja estää näkemästä toista inhimillisenä yksilönä. Slovakian romanien turvapaikanhaun uutisointia tarkastellessani huomasin, että kuvitus tukee abstraktia näkökulmaa: romanit näkyivät sekä televisiossa että lehtikuvissa useimmiten ryhmänä, eivät yksilöinä (Horsti 2000c).

Diskurssit toiseutta rakentamassa

Suomalainen tutkimus, eurooppalaista tutkimusta seuraillen, on enimmäkseen lähestynyt etnisyyttä kielen tai tekstin tutkimuksen näkökulmasta. Diskurssianalyysin avulla tutkijat ovatkin löytäneet oleellista sanottavaa median hienovaraisista marginalisoinnin käytännöistä. Kieli ei vain kuvaa tapahtumia, se antaa niille myös merkityksiä. Kieli on ympäröivän yhteiskunnan ja kulttuurin tuote, mutta se myös vaikuttaa siihen, mitä ympärillä tapahtuu.

Nylund (2000) on kiinnittänyt huomiota otsikointiin, koska se vaikuttaa koko jutun kehystämiseen. Media joko yksinkertaistaa tapahtumia, yleistää tai esittää toisina asioita, jotka ovat vasta kehitymässä tai harkinnassa. Esimerkiksi otsikko "Useimmat Dalsbrukin romaniperheet lähdössä kotiin" olettaa, että turvapaikkaa hakevilla romaneilla on jokin turvallinen ja kotoisa "koti". Lisäksi itse jutussa kerrotaan, että romanit vasta *harkitsevat* kotiin lähtöä, eivätkä suinkaan ole jo lähdössä.

Otsikointi saattaa joskus olla niin ristiriidassa itse jutun kanssa, että se esittää tapahtuman täysin päinvastaisena. Ylönen (2000) nostaa esiin tapauksen, jossa STT otsikoi: "Somalitappelu tuli kalliiksi – veronmaksajille". Oikeastaan kysymys oli siitä, että 40-50 suomalaista skinheadia tuli tilausbusseilla hyökkäämään jalkapalloa pelaavien somaleiden kimppeun. Kummankin osapuolen joukossa oli monia vähävaraisia, joiden oikeudenkäyntikulut valtio korvasi. Jos otsikossa haluttiin syyttää jotakuta, tarkempi otsikko olisi ollut: "Skinien hyökkäys tuli kalliiksi – veronmaksajille".

Metaforat, jotka viittaavat luonnon katastrofeihin ja sotaan olivat käytössä

1990-luvun alussa, kun somalit tulivat Suomeen turvapaikkaa hakemaan (Blomqvist 1996, 133). Kielenkäyttö ei näytä muuttuneen, koska Slovakian romaneista uutisoitiin samaan tapaan virran, tulvan ja invaasion kielikuvin (Horsti 2000c). Tällainen kielenkäyttö siirtää helposti turvapaikanhakuun tunteet, joita ihmisillä on katastrofeista.

Herkman (1996) korostaa kontekstia, jossa uutinen julkaistaan. Hän analysoi tapausta vuodelta 1995, jolloin somalia syytettiin suomalaisen tytön surmasta Tampereella. Aamulehti otsikoi "Nuori somali pidätettiin Aitovuoren surmatyöstä" etusivullaan yhdessä kuolleen tytön perheen kanssa. Herkmanin mukaan lehti provosoi rasistisia asenteita somaleita vastaan, ensinnäkin, koska lehti ei yleensä nosta yksittäisiä rikoksia etusivulle. Toiseksi kuva surevista omaisista artikuloituu suhteessa otsikkoon: suomalaisen lukijan on helppo samastua perheeseen ja kohdistaa syy ja viha otsikon *somaliin*. Kolmanneksi *somali* sanana ei ole neutraali, kuten tanskalainen tai hollantilainen olisi, vaan siitä on tullut pakolaisen symboli.

Yksityiskohtaisemmissa analyyseissa ei ole juuri huomioitu median "positiivisia" aihevalintoja. Kuitenkin monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus ovat iskostuneet kielenkäyttöön nimenomaan tiedotusvälineistä. Monikulttuurisuuden riemu, mikä saattaa nousta uutisotsikoihin saakka, ei silti välttämättä poista verhoa "meidän" ja "heidän" väliltä. Esimerkiksi Maailma kylässä -festivaalin uutisointi suitsutti monikulttuurisuuden riemua, mutta ainoastaan eksoottisen "toisen" kautta. Vierailivat tähdet, kaislahameet ja kuumat rytmit ovat turvallisia: ne eivät jää naapuriin asumaan. Paikallinen "toinen" taas ohitettiin uutisoinnissa, vaikka maahanmuuttajat ja perinteiset vähemmistöt osallistuivat tapahtuman järjestämiseen näyttävästi. (Horsti 2000b.)

Suomenkieliset rikosuutiset ja ruotsinkieliset suvaitsevaisuusjutut

Suomenkielistä ja ruotsinkielistä mediaa ei ole tutkimuksissa vertailtu. Monitorointitutkimus on ensimmäinen systemaattinen yritys vertailtavuuteen, mutta ensimmäiset raportit (Meurman 2000 ja Raittila & Kuttilainen 2000) eivät valitettavasti mahdollista kovin pitkälle meneviä tulkintoja. Vaikka tutkimuksissa on käytetty samaa luokittelurunkoa, ristiin ajoja ei ole tehty samalla tavalla. Ruotsinkielinen raportti on niukempi.

Teemojen osalta vertailu on mahdollinen. Tuloksissa on hieman eroja, mutta vertailu voi olla korkeintaan suuntaa-antavaa, koska ajanjakso oli niin lyhyt ja tutkimusaineistossa oli eroja valittujen sanomalehtien suhteen. Suomenkielisestä mediasta otettiin vain suurimmat aluelehdet ja puolueiden päälehdet. Ruotsinkielinen tutkimus kattoi kaikki, pienimmätkin lehdet. Taulukko 3 osoittaa, että ruotsinkielisessä mediassa on hieman enemmän suvaitsevaisuustoimintaan liittyviä juttuja sekä arkipäivän elämää kuvaavia tarinoita. Suomenkielinen media taas keskittyy enemmän valtaväestön asenteisiin, vähemmistöjen ongelmiin ja rikoksiin.

Taulukko 3. Teemat suomenkielisessä ja ruotsinkielisessä mediassa syksyllä 1999

Aihe	Suomenkielinen media	Ruotsinkielinen media
Viranomaistoiminta tai laki	32 % (koko aineistosta)	25% (koko aineistosta)
Vähemmistöjen aiheuttamat ongelmat/ väkivalta	12%	9%
Yhteiskunnan/ kansalaisten suhde etnisiin vähemmistöihin	10%	5%
Etnisiin vähemmistöihin kohdistunut syrjintä/väkivalta	9%	10%
Turvapaikanhakijoiden pyrkiminen Suomeen	8%	8%
Suvaitsevaisuustoiminta	3,5%	11%

Tarkempi diskurssianalyysi Slovakian romanien turvapaikanhakua käsittelevästä uutisoinnista (Horsti 2000c) paljastaa, että ruotsinkieliset valtavälineet (Hufvudstadsbladet ja TV 1:n Nytt) esittävät viranomaisten patopuheen, siis viisumipakon ja ulkomaalaislain muutoksen vaatimisen, problemaattisemmassa valossa kuin suomenkielinen media. Ruotsinkieliset käyttävät enemmän vaihtoehtoisia lähteitä, kuten kansalaisjärjestöjä ja intellektuelleja. Ne myös haastattelivat enemmän ja syvällisemmin turvapaikkaa hakeneita romaneita.

Sekä tutkimus että media kaipaavat lisää näkökulmia

Tiedotusvälineistä siis puuttuu näkökulmien kirjo: viranomaisten ääni hallitsee etnisten vähemmistöjen ja maahanmuuttajien kustannuksella. Saman kritiikin voisi kohdistaa tutkimukseen. Tutkijat syyttävät mediaa yksipuolisuudesta, mutta kuten Pietikäinen & Luostarinen (1997) kritisoivat, tutkijat itse yleistävät niputtamalla kaikki journalismin lajityypit ja tiedotusvälineet yhdeksi yhteistuumin toimivaksi "mediaksi". Tiedotusvälineissäkin on eroja. Joillekin välineille monipuolinen ja tasapuolinen käsittelytapa voi olla strategia.

Suomalaisissa tutkimuksissa diskurssianalyysi ja sanomalehtien uutissivut aineistona hallitsevat. Televisio, internet, radio, aikakauslehdet ja kuva ovat jääneet sanomalehden ja uutisen varjoon. Nämä välineet ja niiden välineellisyyteen perustuvat genret ovat selkeä puute suomalaisessa etnisyyttä käsittelevässä mediatutkimuksessa. Television osalta intoa on vienyt aineiston hankinnan vaikeus: Yleisradio ja MTV eivät päästä ainakaan graduaiheessa olevia opiskelijoita arkistoonsa kuin maksusta.

Toinen selkeä puute on journalististen käytäntöjen tarkempi tutkimus. Melkein kaikissa tekstianalyyseissä nostetaan esiin journalististen käytäntöjen osuus representaatioissa. Erityisesti lähdekäytännöt vaativat organisoituja lähteitä, joita vähemmistöt eivät ole kyenneet riittävässä mittakaavassa tarjoamaan. Median käytäntöjä tarkkailemalla, esimerkiksi osallistuvan havainnoinnin metodein, saataisiin uutta tietoa jatkamaan tekstintutkimuksen tuloksia.

Kolmanneksi tutkimukseen voisi kohdistaa samaa kritiikkiä kuin se kohdistaa

mediaan. Tutkimuksessa vähemmistöjen käsittelyä mediassa tutkitaan yleensä yhtenä ryppäänä: varsinkin pakolaiset ja turvapaikanhakijat niputetaan usein yhteen. Yksittäisiä ryhmiä, esimerkiksi Suomen romaneita koskeva mediatutkimus on olematonta. Lisäksi tutkimuksissa ei ole riittävästi kuunneltu "toisen" ääntä. Esimerkillisen kiinnostavaa väitöstutkimusta tekee parhaillaan Maritta Stoor (ks. esim. 1999) Jyväskylän yliopistossa siitä, miten media kytkeytyy kamppailuun saamelaisidentiteetistä. Hän yhdistää tutkimuksessaan tekstianalyysia ja saamelaisten haastatteluita.

Yksi keskeinen alue "toisen" äänen kuulemisessa tutkimuskentällä on vähemmistöjen median käyttö ja vastaanotto, jota ei ole tutkittu¹. Median vastaanottajaksi oletetaan ainoastaan Suomessa syntyneet suomalaiset, vaikka mediaa käyttävät myös maahanmuuttajat ja perinteiset vähemmistöt.

Vitte

- 1 Ritva Levo-Henrikssonin (2000) viestinnän tutkimuskurssin katsaus venäläisten ja vietnamlaisien median käyttöön on ainoa löytämäni selvitys aiheesta. Haastatteluissa tuli ilmi kiinnostavia näkökulmia, joita kannattaisi pohtia tarkemmin.

Kirjallisuus

- Blomqvist, Outi (1996)
Mustien on määrä viipyä Valkealassa enintään kuukauden. Pakolaiset suomalaisissa sanomalehdissä. Teoksessa J. Kalliokoski (ed.): Teksti ja ideologia. Kieli ja valta julkisessa kielenkäytössä. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 131-150.
- CEREN
Centret för forskning om etniska relationer och nationalism. SSKH:n ylläpitämän keskuksen www-sivut, <http://sskh.helsinki.fi/ceren/>
- Fairclough, Norman (1995)
Media Discourse. London: Edward Arnold.
- Helander, Mika (1999)
Publications on ethnic relations in Finland 1991-1996. SSKH Reports and Discussion Papers 1/99. Helsinki: Svenska social- och kommunal högskolan vid Helsingfors universitet.
- Helminen, Marjut (1996)
Etniset vähemmistöt – maahanmuuttajat – ulkomaalaiset. Kuinka raportoida? Käytännön aineistoa journalistille. Mediakriittinen julkaisusarja 4. Suomen Journalistiliitto.
- Herkman, Juha (1996)
Muukalaisvihan heldelmät. Media, rasistinen diskurssi ja identiteetti. Kulttuuritutkimus 13(1): 28-36.
- Horsti, Karina (2000a)
Koskevatko journalistin ohjeet nettilehtiä? Journalismikritiikin vuosikirja 2000. Tiedotustutkimus 23(1): 16-17.
- Horsti, Karina (2000b)
Maailma kylässä – ei jäämässä. Kulttuurisen moninaisuuden ohittaminen mediassa. Teoksessa H. Tapper (ed.) Me median maisemissa. Reflektioita identiteettiin ja mediaan. Helsinki: Palmenia, 140-165.
- Horsti, Karina (2000c)
Raising a wall. Constructing "economic refugees" in the age of globalization. Esitelmä kesäkouluissa European Summer School for post-graduate students 2.9.-8.9.2000. University of Westminster.
- Jaakkola, Magdalena (1999)
Maahanmuutto ja etniset asenteet. Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin 1987-1999. Työpoliittinen tutkimus 213. Helsinki: Työministeriö.
- Journalismin tutkimusyksikkö
Tampereen yliopisto. <http://www.uta.fi/jourtutkimus>
- Korkman, Christina (2000)
Konstruktionen av rysktalandes språkinläring i finlandssvenska dagstidningar. Teoksessa T. Sandlund (ed.) Rasism och etnicitet i den finlandssvenska tidningspressen. SSKH Meddelanden Nr. 57. Helsinki: SSKH, 75-90.
- Kortteinen, Martti & Vaattovaara, Mari (1999)
Pääkaupunkiseudun kehityssuunta on kääntynyt. Yhteiskuntapolitiikka 64(4), 342-51.

- Kuusisto, Pekka (2000)
 Ethnicity in print. Implicit linguistic manifestations of the construction of ethnicity in British and Finnish newspapers. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Levo-Henriksson, Ritva & viestinnän tutkimuskurssi (2000)
 Maahanmuuttajat, mediankäyttö ja kotoutumista tukeva viestintä. Viestinnän tutkimusraportteja 2000. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Meurman, Anna (2000)
 Etniska relationer i finlandssvenska dagstidningar. Teoksessa T. Sandlund (ed.) Rasism och etnicitet i den finlandssvenska tidningspressen. SSKH Meddelanden Nr. 57. Helsinki: SSKH, 21-57.
- Mäenpää, Olli (2000)
 Normit, ohjeet ja suositukset. Julkisen sanan neuvoston puheenjohtajan puheenvuoro Työministeriön seminaarissa 19.9.2000 Eduskunnassa.
- Nylund, Mats (2000)
 Att vinkla etnicitet: En preliminär analys av rubriker och roller i nyheter om etniska minoriteter i finlandssvensk dagspress. Teoksessa T. Sandlund (ed.) Rasism och etnicitet i den finlandssvenska tidningspressen. SSKH Meddelanden Nr. 57. Helsinki: SSKH, 59-73.
- Pietikäinen, Sari (1995)
 Racism in the mass media. Ethnic representation in the Finnish news. Paper presented at the North against xenophobia journalist conference 27-29.10.1995. Espoo.
- Pietikäinen, Sari (2000)
 Discourses of Differentiations. Ethnic representations in Newspaper texts. Jyväskylä studies in communication 12. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pietikäinen, Sari & Luostarinen, Heikki (1997)
 Minorities in Finnish publicity. Nordicom-information om medie- och kommunikationsforskning i Norden Nr. 4/1997, 19-31.
- RAXEN-tietokanta
 European information network on racism and xenophobia. EUMC:n ylläpitämä tietokanta,
<http://www.eumc.at/projects/raxen/raxen.htm>
- Raittila, Pentti & Kuttilainen, Tommi (2000)
 Rasismi ja etnisyys Suomen sanomalehdissä syksyllä 1999. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö.
- Rekola, Juha (1996)
 Excluding the minorities: Ethnic representation in the Finnish press. KEPA Reports No: 10/ 1996. Helsinki.
- Sandlund, Tom (2000)
 Rasism och etnicitet i den finlandssvenska tidningspressen. SSKH Meddelanden Nr. 57. Helsinki: SSKH.
- Stoor, Maritta (1999)
 "Enköhän mie itte tiä parhaiten, kuka mie olen". Suomea puhuvien saamelaisten ja nk. lappalaisten etnisyys. Teoksessa Tuominen, M. et. al. (ed) Outamaalta tunturiin. Pohjoisen identiteetit ja mentaliteetit. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja C. Katsauksia ja puheenvuoroja 32. Rovaniemi: Kustannus-Puntsi.
- Streng, Joonia (1998)
 Ulkomaalaisten tekemät ja heihin kohdistuneet rikokset pääkaupunkiseudulla. Sosiaali- ja terveysministeriön tutkimusraportteja 1998: 15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- van Dijk, Teun (1991)
 Racism and the Press. Critical studies in racism and migration. London: Routledge.
- Väestörekisterikeskus (2000)
 Väestörekisterikeskuksen www-sivu, <http://www.vaestorekisterikeskus.fi>.
- Ylönen, Olli (2000)
 Skinien hyökkäys somalitappeluksi. Journalismikritiikin vuosikirja 2000. Tiedotustutkimus 1(23), 18-19.